

Αδτή ή γραμμή άκολουθήθηκε από κοινωνι-
κώς όμάδες ανθρώπων πού δυναμικά έπη-
ρέασαν ή έπηρεάζουν άκολουθώντας ό ένας
τόν άλλον (μή άποκρίσεις όλο και πιά ξερι-
ζες) τήν κοινωνική ζωή, ώστε τελικά ή χωρι-
κή φύση τοῦ ανθρώπου νά καλυφθή από άν-
τικείμενα - ψευτίσματα τής φύσης κι ό άπλός
άνθρωπος νά γίνει σύνθετος, άφού λέει και
κάνει διτιθήποτε σέ μία παρξήγηση τής φύ-
σης τής ζωής, σ' ένα άστείο παιγνίδι τών ηε-
σικών δεδομένων πού κατασκευάζει κόσμους
σύνθετους, όπου όλα είναι δύσκολα ή άναγ-
καστικά άπαιτητικά γνώσης, πού έρχεται σύ-
μορφη σωτηρίας, μιάς γνώσης όμως πού δέν
είναι κοσμική έτσι πού βρίσκειται καθορισμέ-
νη (ή φαίνεται τέτοια) από τ' άντικείμενά
της.

Μιά τέτοια πορεία άκολουθήθηκε στην άρ-
χαία 'Ελλάδα μετά τόν 'Όμηρο, όταν ή άνά-
πτυξη άντιμετωπίσθηκε μονοσήμαντα κι όδη-
γήθηκε νά κατασκευάσει πόλεις, πού τυπική
μορφή τους είναι ή 'Αθήνα: έχει κατέληξε
όλος ό δυναμισμός τής ζωής, πού τά έντυπο-
σιακά του άποτελέσματα προκάλεσαν γιά τούς
πολίτες τούς άποκοπτόμενους άπ' τή φύση
θαιμισμό και άυτοθεβαίνηση τραγικά τόσο,
ώστε νά ξεχαστεί ή πηγή, ή άναφορά τοῦ πο-
λιτισμού. Οι νώτοτεροι άκολούθησαν κι άνέ-
πτυξαν αὐτήν τήν πορεία, καθώς έρχονταν
σ' ένα πληθος σχηματόν και κατασκευών πού
(άπογοητευμένους, άποκομμένους από τή
φύση τους) τούς έστρεψε στή μελέτη τοῦ πο-
λιτισκοῦ παρελθόντος κι όχι στή βίωσή του
(άναγκαστική γι' ανθρώπους πού θά ήταν ή
άνθρωπότητα όλη, και ή παλιά).

Σήμερα μπορούμε νά δοῦμε σημάδια πού
δείχνουν πως άλλως ήταν τά πράγματα στην
άρχαία 'Ελλάδα: ή σχέση μέ τήν 'Ανατολή
('Ινδοί, Σουμερίοι κλπ.), οι ποικίλοι λαοί τοῦ
'Ελλαδικοῦ χώρου και ή έπιβόρασή τους, οι
φιλόσοφοι σάν τόν 'Εμπεδοκλή ή τόν 'Ηρά-
κλειτο κι όλοι ίσως οι προσωποκρήτοι, ό ίδιος
ό Σωκράτης, στοιχεία τής κοινωνικής ζωής
τής 'Αθήνας και μία όλόκληρη 'Ελλάδα έξω
άπ' τήν 'Αθήνα πού έξαφανίστηκε (;) διαλέ-
κτους και τρόπους σάν 'Ελλάς 'Ελλάδος και
βέβαια τά ποικίλα στοιχεία πού είναι κοινός
τόπος σ' όλη τήν παγκόσμια άνθρωπότητα
όλα αὐτά και πολλά άλλα τέτοια όδηγούν σέ
πιά καθαρή σύλληψη τής 'Ελλάδας σάν τρώ-
πον ζωής.

Σήμερα, άκόμη, έχει άρχισι πιά ή στρεψη
σέ μία σύνθεση και ή έπιστροφή στή ζωή. Οι
μηχανές δέν παίζουν, δέν τραγουδάνε, πρέπει
νά τίς μάθουμε και έχοιμε άρχισι νά τό κά-
νουμε, όσο κι άν δέ φαίνεται καθαρά. 'Η πεί-
ρή τους όδηγει πιά άμεσα στή μνήμη, στην
άνάμνηση τοῦ χώματος και τοῦ νεροῦ, πού μέ-
νουν πάντα και καθαρές μορφές τοῦ παιγνι-
διοῦ, έστω σάν άκρη τής καταστροφής τών
μηχανών. Μεγάλες μάζες ανθρώπων είναι
πολύ χωριάτες, άκόμη κι άν ζούν στίς πό-
λεις. Τό σήμερα δέν είναι οι μηχανές, γιατί

οί μηχανές δέν έχουν ρίζες: γιατί τό σήμερα,
έγιναι εμείς, πού έγιναν φυσικοί πιά θα-
τιά, χωρικοί πιά βαθιά, χωριάτες, παίχτες,
παιδιά, έρωτευμένοι — έστω και μέ τίς μη-
χανές μας.

Σπουδαίο παράδειγμα τέτοιου χωριότη, ό
Μαρσέλ Ζουέ, ό μεγάλος Γάλλος έπιστήμονας.
Γιά τήν 'Ελλάδα θέμα είναι νά μάθει τήν
'Ελλάδα στή φύση τής τή σωστή: 'Απ' τόν
'Ερμή τοῦ Προξέτηλη, στους άνώνητους Κού-
ρους: άπ' τόν Πίνδαρο, στόν 'Όμηρο: άπ' τόν
'Αριστοτέλη, στόν 'Ηράκλειτο: άπό τή γο-
γή, στόν προφορικό λόγο: άπό τούς ποιητές
της, στό Σολωμό: άπό τό Σολωμό, στό δη-
μοτικό τραγούδι: άπό τό δημοτικό τραγούδι,
στην 'Ελλάδα: γιά άδρι τίς φόμορφες τής
ζωής της. 'Η 'Ελλάδα δέν είναι χθές, είναι
σήμερα, γιατί στό σήμερα είναι τό χθές: τέ-
σιο χθές είναι τά δημοτικά τραγούδια, σάν
φόμορφες ζωής φυσικές.

'Η 'Τ δ ο ι α είναι γιά τά δημοτικά τρα-
γούδια.

ΣΤΑΛΕΣ

1. Πότε θά διαβάσουμε τά φύλλα, τά δέντρα,
τά ποτάμια, τίς πέτρες, τό νερό, τόν έαυτό
μας, αὐτό;
2. 'Η λέξη είναι τό πράγμα, μία μορφή τοῦ
πράγματος όπως τό πράγμα είναι μορφή.
3. 'Η δομή τοῦ κόσμου άρμονίζει και είναι
τά κάθε τί: κίνηση, ζωή, ή γυναίκα, ή λαχτά-
ρα, τό άρωμα τοῦ χορτοῦ και τοῦ λουλου-
διοῦ — μία ώραία γραμμή πού είναι ή κάθε
γραμμή: αὐτή ή γραμμή.
4. Κλεοπάτρα, ή Κλεοπάτρα — γυναίκα, ή
γυναίκα — έσύ, 'Εσύ, έγώ 'Εγώ 'Εσύ έσύ
Αὐτό.
5. Ποῦ είναι όλη ή βιωμένη ελληνική
γλώσσα άπαρχής πού ύπάρχει; Τί θά γίνει
πού γίνεται; Τί θά κάνουμε;
6. Γιατί ίσοπεδώνουμε τίς διαλέκτους; Για-
τί δέ γράφεται ποίηση Κοητική ή Ναξιώτικη,
όπως έχει γραφτεί Κιτιριακή;
Γιατί δέν άφήνουμε στόν καθένα τή γλώσσα
τον, τόν τρόπο του; Τί είναι έλευθερία; Όχι
ή άμση άναφορά στή φύση;
7. 'Η αλήθεια τής ζωής είναι τά παιδιά.
Διδάσκειται από τούς πρωτόγονους τής ζωής.
Μαθαίνονται εύκολα στό χωριό.
8. 'Η ζωή γράφεται στό σώμα και πιά κα-
λά όταν γράφεται έλεύθερα. Τί κάνουμε;
Φεύγουν οι γιαιάδες από δίπλα άπ' τό δέν-
τρο.
9. 'Ακοιμώμε τό άντικείμενο, άκοιμώμε
τό παιδί, άκοιμώμε τή γυναίκα: άκοιμώμε
τό νερό, άκοιμώμε τόν καρπό, άκοιμώμε
τό χορτάρι: μπορούμε ν' άκοιμηήσουμε τό
κάθε τί, μπορούμε ν' άκοιμηήσουμε τόν έρω-
τα, μπορούμε ν' άκοιμηήσουμε τό άκούμημά
μας. 'Ας άκοιμηήσουμε.
10. Πόσο άπείχει τό ένα δέντρο άπ' τό
άλλο;

11. 'Ο ἀναγνώστης διαβάξει. 'Η 'Υ -
δ ρ ι α μόνο ποῦ εἶναι στή μέση. Δέ χω-
ρίζει;

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΟΜΗΡΟΣ

ἦτοε ἔθνεα εἰσι μελισσάων ἀδινάων,
πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων·
βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἀνθεσιν εἰαρινοῖσιν·
αἶ μὲν τ' ἐνθα ἄλις πεποτήσεται, αἶ δὲ τ' ἐνθα
ὥς τῶν ἔθνεα πολλὰ νεῶν ἄπο καὶ κλισιάων
ἥϊόνος προπάρουθε βαθείης ἐστιχόωντο
ἰλαδὸν ἐς ἄγορῃν.

☆

ἀνά δὲ κρείων Ἀγαμέμνων
ἔστη, σκηπτρον ἔχων, τὸ μὲν Ἥφαιστος κά-
με τεύχων.

Ἥφαιστος μὲν δῶκε Διὶ Κρονίῳ ἀνακτὶ
αὐτὰρ ἄρα Ζεὺς δῶκε διακτόρῳ Ἀργεϊφόντι·
Ἔρμειας δ' ἀναξ δῶκεν Πέλοπι πληξίπῳ·
αὐτὰρ ὁ αὐτε Πέλοπ' δῶκε Ἀτρεΐ, ποιμένι
λάῳν.

Ἀτρεὺς δὲ θνήσκων ἔλιπε πολύταρ ὀνείστη·
αὐτὰρ ὁ αὐτε Θυέστ' Ἀγαμέμνονι λείπε φρεσὶ
ναί.

πολλῆσιν νήσοισι καὶ Ἀργεὶ παντὶ ἀνάσσειν.
τῷ δ' ἔρυσσάμενος, ἔπει' Ἀργεῖοισι μετῴδα.

☆

ἐννέα δὲ δεδάσσι Διὸς μεγάλων ἐνιαυτοί,
καὶ δὴ δοῦρα σέσπηε νεῶν, καὶ σπάρτα λέ-
λυνται·

αἶ δὲ που ἡμέτεράι τ' ἄλοχοι καὶ νῆπια τέκνα
εἴσ' ἐν μεγάροις ποτιδέγμεναι· ἄμμι δ' ἔργον
αἰτῶις ἀκράδανον, οὐ εἶνεκα δεῦρ' ἰκόμεσθα.
ἀλλ' ἄγεθ', ὥς ἂν ἐγὼν εἴπω, περιθώμεθα
πάντες·

φρέγγομεν σὺν νηυσὶ φίλῃν εἰς πατρίδα γαίαν·
οὐ γὰρ ἔτι Τροίην αἰρήσομεν εὐρύγυναν.

Ὡς φάτο· τοῖσι δὲ θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι
δρίνεν.

πᾶσι μετὰ πληθύν, ὅσοι οὐ βουλῆς ἐπάκουσαν.
κινήθη δ' ἀγορῇ, ὥς κήματα μακρὰ θαλάσσης
πόντου Ἰκαρίοιο, τὰ μὲν τ' Εὐρύς τε Νότος τε

ὄροσ' ἐπαίξας πατρὸς Διὸς ἐκ νεφελῶν.
ὥς δ' ὅτε κινήσῃ Ζέφυρος βαθὺ λήιον ἐλθὼν,
λάβρος ἐπαγίζων, ἐπὶ τ' ἡμῖν ἀσταχύνουσιν·
ὥς τῶν πᾶσ' ἀγορῇ κινήθη, τοὶ δ' ἀλαλητῷ
νῆας ἔπ' ἐσσεύοντο, ποδῶν δ' ὑπένεφθε κονίη
ἴστατ' ἀειρομένη· τοὶ δ' ἀλλήλοισι κέλεον,
ἄπτεσθαι νηῶν, ἥδ' ἑλκόμεν εἰς ἄλλα διὰν,
οὐροῦς τ' ἐξεκθάειρον· ἀντὶ δ' οὐρανὸν ἴκην,
οἰκάδε ἰεμένων· ὑπὸ δ' ἥρεον ἔρματα νηῶν.

☆

οὕτω δὴ οἰκόνδε, φίλῃν ἐς πατρίδα γαίαν,
φρέξεσθ' ἐν νήεσσι πολυκλήεσι πρῶντες;

☆

ὅστε γὰρ ἦ παῖδες νεαροί, χηραὶ τε γυναῖκες,
ἀλλήλοισιν ὀδύρονται οἰκόνδε νέεσθαι.

☆

ἀλλ' ἄγε, μῖνετε πάντες, εὐκνήμιδες Ἀχαιοί,
αὐτοῦ εἰσέκεν ἄστρ' μέγα Πριάμοιο ἔλωμεν.
ὥς ἔφατ'· Ἀργεῖοι δὲ μέγ' ἰαχον — ἀμφὶ δὲ
νῆες

σμερδαλέον κονάθησαν, ἀνσάντων ὑπ' Ἀ-
χαιῶν —

μῦθον ἐπαίνῃσαντες Ὀδυσσεὺς θελοῖο.

☆

τῷ μήτις πρὶν ἐπειγέσθω οἰκόνδε νέεσθαι,
πρὶν τινα πᾶρ Τρώων ἀλόχῳ κατακοιμηθῆναι,
τίσασθαι δ' Ἑλένης ὀρημῆμά τε στοναχὰς
τε.

(B 87-93, 100-9, 135-54, 174-5, 289-90, 330-5)

ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ

Εἰς Ἀρτεμιν

Ἀρτεμιν αἰεῖδω χρυσήλατον κελαδεῖν
παρθένον ἀδοῖον ἑλαφιβόλον ἰοχέαιραν
αὐτοκασιγνήτην χρυσαύρου Ἀπόλλωνος,
ἥ κατ' ἄρη σκίοντα καὶ ἄκριας ἠνεμοέσσας
ἄγρη τερωμένη παγχρῦσσα τόξῳ τιταίνει
πέμπουσα στονόεντα βέλη· τρομέει δὲ κάρηνα
ὑψηλὸν ὄρεον, ἰαχεῖ δ' ἐπὶ δάσκειος ὄρη
δρινὸν ὑπὸ κλαγγῆς ὀρηδῶν, φρέσσει δὲ τε
γαῖα

πόντος τ' ἰχθυόεις· ἡ δ' ἄλκιον ἦτορ ἔχουσα
πάντῃ ἐπιστρέφεται ὀρηδῶν ὀλέκουσα γενέ-
θλην.

αὐτὰρ ἐπὶν τερφεθὶ θεροσκόπος ἰοχέαιρα
εὐφρόνῃ δὲ νόον χαλάσας· εὐκαμπέα τόξα,
ἔρχεται ἐς μέγα δῶμα κασιγνήτοιο φίλοιο
Φοῖβον Ἀπόλλωνος Δελφῶν ἐς πύον δῆμον
Μουσῶν καὶ Χαρίτων καλὸν χορὸν ἀρτυνέ-
ουσα.

ἔνθα κατακρεμάσασα παλίντονα τόξα καὶ τοὺς
ἡγεῖται χωρίοντα πρὸ χροῦ κόσμον ἔχουσα,
ἔξασχοντα χορούς· αἶ δ' ἀμβροσίην δ' ἔλπει
ὑμνῶντιν Λητῷ καλλίσφυρον ὥς τέκε παῖδας,
ἀθανάτων βουλῇ τε καὶ ἔργμασιν ἔσοχ' ἀφί-
στους.

(1—20)

Εἰς Ἀθηνᾶν

σέβας δ' ἔχε πάντας ὀρθώντας
ἀθανάτους· ἡ δὲ πρόσθεν Διὸς αἰγίοχοιο
ἑσσημένως ὄρονσεν ἐπ' ἀθανάτοιο κάρηνον
σεῖσας· ὅξιν ἄκοντα μέγας δ' ἐλελίζετ' Ὀ-
λυμπος

δρινὸν ὑπὸ βρομῆς γλαυκώπιδος, ἀμφὶ δὲ γαῖα
σμερδαλέον ἰάχησεν, ἐκινήθη δ' ἄρα πόντος
κήματα πορυφροῖσι κυκώμενος, ἔσχετο δ' ἄλ-
μη

ἔξαιπνῃς· στήσεν δ' Ὀπερίωνος ἀγλαὸς υἱὸς
ἱππος δ' ὠκύποδας δηρὸν χρόνον εἰσὶν κούρη
ἔπλετ' ἀπ' ἀθανάτων ὅμων θεοεικέλα τέχη
ἱλαλὰς Ἀθηναίη· γήθησε δὲ μητίετα Ζεὺς.

(7—17)

Εἰς Γῆν μητέρα πάντων

Γαίαν παμμήτειραν αἰέσομαι ἠυθέμεθλον